

De wantsen (Heteroptera) van de Sint-Pietersberg

De poort naar Limburg voor nieuwkomers

Figuur 1
Zicht op de ENCI-groeve vanaf D'n Observant (foto: Willem Vergoossen).

Reinier W. Akkermans, *Wilhelminalaan 47, 6042 EL Roermond, e-mail: reinier.akkermans@home.nl*
Willem G. Vergoossen, *Hattem 89, 6041 SG Roermond, e-mail: wvergoossen@home.nl*

De Sint-Pietersberg is al ruim een eeuw een plek waar onderzoek naar insecten, waaronder wantsen, wordt gedaan. De allereerste gedocumenteerde wantsenwaarnemingen stammen van voor 1873. Dat het terrein bijzonder was voor wantsen blijkt onder andere uit de publicaties van begin jaren vijftig in het Natuurhistorisch Maandblad. Veel wantsendeskundigen zijn de afgelopen eeuw op de Sint-Pietersberg geweest op zoek naar bijzonderheden. Ook de Wantsenstudiegroep van het Koninklijk Natuurhistorisch Genootschap in Limburg (NHGL) heeft hier sinds haar oprichting in 2017 veel excursies gehouden. Nog altijd leveren de excursies naar de Sint-Pietersberg memorabele momenten op. Bijvoorbeeld op 15 september 2023 toen op één dag de eerste Geelrandkromspriet-wants (*Camptopus lateralis*) in Nederland werd aangetroffen, de Zwarte boloogwants (*Geocoris ater*) na meer dan 160 jaar afwezigheid in Nederland werd teruggevonden én de eerste waarneming van *Coranus kerzhneri* voor Limburg werd genoteerd.

Vooruitgeschoven wachtpost

Het warmer wordende klimaat zorgt ervoor dat zuidelijke soorten hun areaal noordwaarts uitbreiden. Het Maasdal is een relatief warm lint dat vanaf de Franse grens naar Limburg loopt en de areaaluitbreiding richting het noorden geleidt. Vanuit het Maasdal noordwaarts trekkend en eenmaal de stad Luik gepasseerd bereiken de wantsen de Montagne Saint-Pierre die doorloopt tot de Nederlandse Sint-Pietersberg. Weliswaar wordt de heuvel doorsneden door het brede Albertkanaal, dat ongetwijfeld voor veel soorten een barrière vormt, maar voor vliegende insecten gemakkelijk is te passeren.
De Sint-Pietersberg zelf is een holle kies [figuur 1] die voor het grootste deel is afgegraven ten behoeve van de cementindustrie. Juist door de industriële activiteiten is ter plekke een nieuw scala aan biotopen ontstaan, van kalkhellingen en vijvers tot ruderale

vlaktes. Ook de 'oude biotopen' zijn nog aanwezig, waaronder kalkgraslanden en bossen. De groeve is geen kale vlakte maar een warm, kalkrijk terrein dat een veelheid aan biotopen biedt waar nieuwkomers al gauw een geschikte habitat vinden.

TERUG TOT DE 18e EEUW

Voortvloeiend uit de toenemende interesse voor insecten werd in 1845 de Entomologische Vereniging opgericht die vanaf 1857 het Tijdschrift voor Entomologie uitgaf. De waarnemingen werden destijds in dat tijdschrift gepubliceerd. In deze jaren ontstond ook in Maastricht belangstelling voor insecten. De lokale bijzonderheden werden vervolgens eveneens in het Tijdschrift voor Entomologie gemeld. Na enige discussies werden ook de Limburgse waarnemingen opgenomen [figuur 2]. Insecten vangen was toentertijd geen volksverdrijf zoals vandaag de dag met gebruikmaking van waarneming.nl, maar werd vrijwel uitsluitend beoefend door de notabelen. De eerste vermelding van wantsen op de Pietersberg betreffen de Hengelgraafwants (*Adomerus biguttatus*) en de Jeneverbesschildwants (*Pentatoma juniperina*), beide gevangen door de heer Mr. A.H. Maurissen. De Jeneverbesschildwants was toen nieuw voor Nederland (Fokker, 1873). Beide soorten komen thans niet meer in Limburg voor (Aukema & Hermes, 2021). Van iets latere datum (1884) zijn de vangsten van de Bessenschildwants (*Dolycoris baccarum*) en de Rotsridderwants (*Spilostethus saxatilis*) (Fokker, 1884). De eerstgenoemde is nog altijd zeer algemeen in Limburg, maar de Rotsridderwants is nadien lange tijd niet meer in Limburg aangetroffen tot die in 2020 in Eys gevonden werd (Akkermans, 2020). Op de Sint-Pietersberg zijn ook begin 1900 nieuwe wantsen voor Nederland gevonden, zoals in 1906 de Borsttandheremietwants (*Eremocoris podagricus*) (Reclaire, 1932). Op van de Sint-Pietersberg afkomstig herbariummateriaal uit 1913 werd in gallen op Echte gamander (*Teucrium chamaedrys*) de Gamandernetwants (*Copium clavicorne*) gevonden (Aukema *et al.*, 2005). Deze galvormende wants is daarna nooit meer in Nederland aangetroffen. Echte gamander komt ook niet meer voor op de Sint-Pietersberg (Schaminée *et al.*, 2020). Bij het bestuderen van de wantsencollectie van het Zoölogisch Museum te Amsterdam werd tussen het materiaal een exemplaar gevonden van de Dwergmoswants (*Drymus pumilio*) afkomstig van de Sint-Pietersberg en verzameld in 1921. Dit is de eerste waarneming van deze soort in Nederland (Aukema, 1986). In de periode 2015-2024 is deze soort niet teruggevonden. Dat de Pietersberg garant stond voor meer bijzonderheden blijkt ook uit een opsomming uit 1923 met soorten als Andoornschildwants (*Stagonomus venustissimus*), Grasschildwants (*Neottiglossa pusilla*), Prachtridderwants (*Lygaeus equestris*), Valse zuringrandwants (*Enoplops scapha*) en Weegbreeschildwants (*Eysarcoris aeneus*) (Willemse, 1923).

Het werd voor het eerst beoefend door Mr. A. H. Maurissen (1823—1892), geboren en wonende in Maastricht, die insecten verzamelde uit geheel Zuid-Limburg, in hoofdzaak vlinders. In 1882 gaf hij een lijst uit van in Limburg gevonden insecten, die niet voorkwamen in of niet bekend waren van de overige provinciën van Nederland[1]). Zij bevatte niet minder dan 386 soorten, een voor die tijd al respectabel aantal. Na de dood van Mr. Maurissen verhuisde zijn verzameling naar Brussel. Toen hij zich indertijd (1865) aanmeldde als lid voor de Nederlandse Entomologische Vereeniging werd hij wel is waar aangenomen, maar niet dan nadat langen tijd getwist was over de vraag of de Zuid-Limburgse flora en fauna wel behoorde tot de Nederlandse, vanwege de sterke afwijking in geologie en landschap van Limburg in het algemeen en van Zuid-Limburg in het bijzonder.

Na lang gepraat werd in de zomervergadering van 26 Aug. 1865 met 15 tegen 10 stemmen besloten de Zuidlimburgse fauna en flora dan toch maar te rekenen als behorend tot die van Nederland, maar met de uitdrukkelijke bepaling (22 stemmen tegen 3) dat voor de Limburgse fauna afzonderlijke lijsten moesten worden aangelegd! Een andere grote figuur was de heer

Figuur 2
Het was eind 19e eeuw niet zo vanzelfsprekend dat de Limburgse flora en fauna onderdeel uitmaakten van de Nederlandse natuur (Bron: Willemse, 1960).

DE PERIODE 1940-1960

In 1949 en 1950 zijn door medewerkers van het Rijksmuseum voor Natuurlijke Historie in Leiden (thans Naturalis) diverse excursies naar de Sint-Pietersberg gehouden in verband met de geplande verdere afgraving van de berg ten behoeve van de cementindustrie. In 1949 zijn 129 wantsensoorten verzameld waaronder één nieuwe soort voor Nederland: de Grijze glasvleugelwants (*Stictopleurus punctatonervosus*) [figuur 3] die daar niet zeldzaam bleek te zijn en in behoorlijke aantallen werd aangetroffen (Blöte, 1950). In 1950 zijn de inventarisaties vervolgd en is wederom een groot aantal soorten wantsen gevonden. Die soortenlijst is helaas nooit gepubliceerd. Naar men dacht werd wederom een nieuwe soort voor Nederland ontdekt, namelijk *Coranus tuberculifer* (Blöte, 1954). Later bleek dit op een determinatiefout te berusten; het was een exem-

Figuur 3
Grijze glasvleugelwants (*Stictopleurus punctatonervosus*) (foto: Willem Vergoossen).

▲▲ Figuur 4
Slangenkruidbodemwants (*Aellopus atratus*) (foto: Willem Vergoossen).

▲ Figuur 5
Ballotegraafwants (*Tritomegas sexmaculatus*) (foto: Willem Vergoossen).

plaar van de Valse kortvleugelige roofwants (*Coranus woodroffei*) (Aukema, 1989).

DE JAREN 1960 TOT 2000

In de jaren zestig en zeventig van de vorige eeuw stond het wantsenonderzoek in Nederland (en ook in Limburg) op een laag pitje. Desondanks wordt in 1975 op de Sint-Pietersberg de Bijvoetnetwants (*Tingis crispata*) ontdekt. Meerdere exemplaren van deze soort werden met een sleepnet gevangen op het plateau bij fort Sint Pieter. Destijds was dit een Zuid-Europese soort die niet ten noorden van Lyon bekend was (Aukema, 1976).
De Slangenkruidbodemwants (*Aellopus atratus*) [figuur 4] werd in de vorige eeuw slechts een enkele maal waargenomen in Zuid-Limburg, onder andere bij Bemelen, Schin op Geul en de laatste keer in 1960 bij Valkenburg (Aukema, 1989). Meer dan 30 jaar later, in 1994, werd de soort opnieuw gevonden, maar nu op de Sint-Pietersberg (Aukema *et al.*, 1997). Of die daar dan echt herontdekt is voor Limburg, blijft de vraag. De Slangenkruidbodemwants werd ongeveer tegelijkertijd op een van de oorspronkelijke vindplaatsen, de omgeving van Bemelen, in behoorlijke aantallen aangetroffen (Bos *et al.*, 1995). Mogelijk is deze wantsensoort op de Sint-Pietersberg ook niet echt nieuw, maar was er ter plekke niet gezocht. Nog altijd is de Slangenkruidbodemwants vrijwel beperkt tot Zuid-Limburg en is deze de afgelopen tien jaar nagenoeg elk jaar op de Sint-Pietersberg aangetroffen (Waarneming.nl, 2024a).

BEGIN VAN EEN NIEUW MILLENNIUM

De zomerexcursie van de Nederlandse Entomologische Vereniging in 2007 vond plaats van 8 tot en met 10 juni. In die drie dagen zijn enkele natuurgebieden in Zuid-Limburg geïnventariseerd. Er zijn toen 177 soorten wantsen aangetroffen, waarvan 87 op de Sint-Pietersberg (Aukema *et al.*, 2008). De Ballotegraafwants (*Tritomegas sexmaculatus*) [figuur 5] was daarbij nieuw voor Limburg. Van deze graafwants werd een kleine populatie ontdekt op Malrove (*Marrubium vulgare*) bij de ingang van de Duivelsgrot (Aukema *et al.*, 2008), een plek waar de soort nog altijd voorkomt. Het relatief grote aantal blindwantsen tijdens de zomerexcursie werd toegeschreven aan het droge warme voorjaar van 2007 waardoor 'ei-overwinteraars' zich voorspoedig ontwikkelden. De meeste soorten gevonden in 2007 zijn ook tijdens het onderzoek van de Wantsenstudiegroep gezien [tabel 1]. Acht soorten van destijds, *Loricula bipunctata*, Vingerhoedskruidbochelwants (*Dicyphus pallicornis*), Spaanse-aakdonswants (*Psallus assimilis*), *Amphiareus obscuriceps*, *Anthocoris nemorum*, Tijmnysius (*Nysius thymi*), Vergeet-mij-nietgraafwants (*Sehirus luctuosus*) en Tweetandschildwants (*Picromerus bidens*) zijn de afgelopen tien jaar niet op de Sint-Pietersberg waargenomen.

HET ONDERZOEK VAN 2015 TOT EN MET 2024

Aanleiding voor het huidige onderzoek is de organisatie van het Genootschapsweekeind in 2023. Voor de Wantsenstudiegroep was dat de reden om in 2023 en 2024 het terrein meermaals te bemonsteren. Omdat de studiegroep in 2019 en 2020 ook al de Sint-Pietersberg had geïnventariseerd, en omdat er op waarneming.nl veel waarnemingen van derden aanwezig zijn, is gekozen voor de periode van tien jaar, van 2015 tot en met 2024 voor het maken van dit overzicht.

Werkwijze

Het inventariseren van wantsen gebeurt meestal door ze te vangen. Belangrijke methoden zijn het slepen met een net door de lage vegetatie, het kloppen op takken met daaronder een scherm of het harken waarbij met een harkje het strooisel op de bodem wordt verzameld. In de nachtelijke uren is het gebruik van licht op laken een effectief middel. Sommige soorten worden door het licht aangetrokken en gaan op het laken zitten. Met elk van de genoemde

▶ Figuur 6
De wantsenstudiegroep inventariseert op de Sint-Pietersberg (foto: Willem Vergoossen).

methoden wordt een ander spectrum aan soorten gevangen. De Wantsenstudiegroep [figuur 6] inventariseerde merendeels overdag met netten. Daarnaast was op de Sint-Pietersberg een groep van nachtvlinderonderzoekers actief die ook de door hen op licht gevangen wantsen op waarneming.nl plaatste, wat veel aanvullingen opleverde. Tenslotte zijn er de vele individuele waarnemers die op de Sint-Pietersberg allerlei planten en dieren tegenkomen en deze met een foto aan waarneming.nl doorgeven.

Database

Voor het soortenoverzicht over de periode 2015-2024 zijn alle waarnemingen van wantsen gebruikt die tussen 1 januari 2015 en 1 december 2024 op waarneming.nl zijn ingevoerd. De te gebruiken waarnemingen moeten gevalideerd zijn. Daartoe dient een waarneming voorzien te zijn van een foto of moet een specimen naar een deskundige ter determinatie zijn verstuurd. Waarnemingen zonder foto of verzameld exemplaar zijn genegeerd, zodat alleen de gevalideerde waarnemingen voor dit overzicht zijn gebruikt. Uiteindelijk resulteerde dit in een database met 6.050 gevalideerde waarnemingen verdeeld over 287 soorten. Twee soorten zijn, hoewel die niet met zekerheid aan de hand van een foto te valideren zijn, toch meegenomen op basis van waarschijnlijkheid in hun voorkomen.
Het betreft de Bruine kortsprietwants (*Agnocoris reclairei*) omdat het lichtbruine exemplaren betreft en de daarmee te verwarren Valse bruine kortsprietwants (*Agnocoris rubicundus*) donker gekleurd is. Bovendien is de Valse bruine kortsprietwants nog nooit in Zuid-Limburg aangetroffen (Aukema & Hermes, 2021). De andere is de Prachtridderwants (*Lygaeus equestris*) . Dit omdat zijn dubbelganger de Valse prachtridderwants (*Lygaeus simulans*) in de directe omgeving nooit is aangetroffen en de Prachtridderwants in België op de aangrenzende Montagne Saint-Pierre wel recent is vastgesteld (Waarnemingen.be, 2024a). Bovendien werd de Prachtridderwants eerder vermeld als voorkomend op de Sint-Pietersberg op Witte engbloem (*Vincetoxicum hirundinaria*) (Waage, 1983).

RESULTATEN 2015-2024

In totaal zijn in het onderzoeksgebied in de afgelopen tien jaar 287 soorten wantsen vastgesteld [tabel 1]. De inspanningen van de leden van Wantsenstudiegroep in 2023 en 2024 toonden de aanwezigheid van 47 nog niet van de Sint-Pietersberg bekende soorten aan. Op licht zijn 112 soorten gevangen, waarvan 32 uitsluitend met deze methode. Veel van de tussen 2015 en 2024 waargenomen soorten zijn reeds decennialang van de Sint-Pietersberg bekend, maar er zijn in de afgelopen tien jaar ook verschillende soorten nieuw voor Limburg en zelfs nieuw voor Nederland aangetoond.

2018

Nadat in 2017 een vermoedelijk versleept exemplaar uit Schagen (Noord-Holland) werd gemeld, is de eerste op eigen kracht in Nederland verschenen Slanksprietrandwants (*Ceraleptus gracilicornis*) [figuur 7] in 2018 op de Sint-Pietersberg gevangen. Enkele

▼ Figuur 7
Slanksprietrandwants (*Ceraleptus gracilicornis*) (foto: Willem Vergoossen).

▼▼ Figuur 8
Geelpootdartelwants (*Peritrechus gracilicornis*) (foto: Twan Martens).

Wetenschappelijke naam	Nederlandse naam	2015 2024	2007
Mesovelia furcata	Bladloper	1	
Hydrometra stagnorum	Gewone vijverloper	1	
Microvelia reticulata	Gewoon dwerglopertje	1	
Aquarius paludum	Grote schaatsenrijder	1	
Gerris argentatus	Zilveren schaatsenrijder	1	
Gerris lacustris	Poelschaatsenrijder	1	x
Gerris thoracicus	Bruine schaatsenrijder	1	
Nepa cinerea	Waterschorpioen	1	
Ranatra linearis	Staafwants	1	
Cymatia rogenhoferi	Oostelijk zwemmertje	1	
Sigara distincta	Grote sigaar	2	
Sigara lateralis	Zwartvoetje	2	
Sigara limitata	Tweestreepsigaar	1	
Sigara nigrolineata	Richelsigaar	1	
Sigara striata	Gewone sigaar	1	
Ilyocoris cimicoides	Platte waterwants	1	
Notonecta glauca	Gewoon bootsmannetje	1	
Notonecta maculata	Gevlekt bootsmannetje	1	
Notonecta viridis	Tenger bootsmannetje	1	
Plea minutissima	Dwergbootsmannetje	1	
Saldula arenicola		1	
Saldula opacula		3	
Saldula orthochila		1	
Saldula pallipes		1	
Saldula saltatoria		1	
Aneurus avenius	Breedschildsschorswants	1	
Aradus depressus	Loofboomschorswants	1	
Alydus calcaratus	Mierkromsprietwants	1	
Camptopus lateralis	Geelrandkromsprietwants	1	
Cydnus aterrimus	Wolfsmelkgraafwants	1	
Ceraleptus gracilicornis	Slanksprietrandwants	1	
Ceraleptus lividus	Oogstreeprandwants	1	
Coreus marginatus	Zuringrandwants	1	x
Coriomeris denticulatus	Bruine getande randwants	1	x
Enoplops scapha	Valse zuringrandwants	1	
Gonocerus acuteangulatus	Smalle randwants	1	x
Leptoglossus occidentalis	Bladpootrandwants	1	
Syromastus rhombeus	Ruitrandwants	1	
Brachycarenus tigrinus	Zwartgespikkelde glasvleugelwants	1	x
Corizus hyoscyami	Kaneelglasvleugelwants	2	x
Myrmus miriformis	Kleine slanke glasvleugelwants	1	
Rhopalus parumpunctatus	Bruinrode glasvleugelwants	2	
Rhopalus subrufus	Geblokte glasvleugelwants	1	
Stictopleurus abutilon	Brilglasvleugelwants	2	x
Stictopleurus punctatonervosus	Grijze glasvleugelwants	1	x
Berytinus hirticornis	Haarsprietsteltwants	1	
Berytinus minor	Gewone steltwants	1	
Metatropis rufescens	Heksenkruidsteltwants	2	
Aellopus atratus	Slangenkruidbodemwants	1	
Aphanus rolandri	Rolanders rookwants	1	
Arocatus longiceps	Plataanridderwants	1	
Arocatus roeselii	Elzenridderwants	1	
Beosus maritimus	Bonte zandrookwants	1	x
Chilacis typhae	Lisdoddebodemwants	1	
Cymus claviculus	Dwergcymus	2	
Cymus glandicolor	Eikelkleurige cymus	1	
Cymus melanocephalus	Zwartkopcymus	2	
Dimorphopterus spinolae	Duinrietsapwants	1	
Drymus brunneus	Bruine moswants	1	
Emblethis denticollis	Gewone gootschild	1	
Emblethis verbasci	Toortsgootschild	1	
Eremocoris fenestratus	Glansheremietwants	3	
Eremocoris podagricus	Borsttandheremietwants	1	
Gastrodes abietum	Sparrenkegelwants	3	
Gastrodes grossipes	Dennenkegelwants	1	
Geocoris ater	Zwarte boloogwants	1	
Graptopeltus lynceus	Geoogde bodemwants	1	
Heterogaster urticae	Netelringpoot	1	x
Kleidocerys privignus	Elzensmalsnuit	1	
Kleidocerys resedae	Berkensmalsnuit	2	
Lygaeus equestris	Prachtridderwants	1	
Megalonotus chiragra	Gewone grootrug	1	
Megalonotus praetextatus	Glanzende grootrug	1	
Megalonotus sabulicola	Zandgrootrug	1	

Wetenschappelijke naam	Nederlandse naam	2015 2024	2007
Melanocoryphus albomaculatus	Praalridderwants	1	
Metopoplax ditomoides	Zwartaderbodemwants	2	x
Nysius ericae	Heidenysius	2	
Nysius graminicola	Composietennysius	1	
Nysius huttoni	Tarwenysius	2	
Nysius senecionis	Kruiskruidnysius	1	x
Oxycarenus lavaterae	Lindenspitskop	2	
Oxycarenus modestus	Elzenpropjeswants	1	
Peritrechus geniculatus	Sombere dartelwants	1	
Peritrechus gracilicornis	Geelpoot-dartelwants	1	
Plinthisus brevipennis	Glanzend kleinkopje	1	
Rhyparochromus pini	Dennenrookwants	1	
Rhyparochromus vulgaris	Gewone rookwants	2	
Scolopostethus affinis	Kortvleugelige zaagpoot	1	x
Scolopostethus pictus	Bonte zaagpoot	1	x
Scolopostethus thomsoni	Thomsons zaagpoot	1	x
Sphragisticus nebulosus	Nevelrookwants	3	
Stygnocoris fuligineus	Doffe donsrug	1	
Stygnocoris rusticus	Zwarte donsrug	1	
Stygnocoris sabulosus	Glanzende donsrug	1	
Taphropeltus contractus	Gewone greppelschild	1	
Pyrrhocoris apterus	Vuurwants	2	x
Acanthosoma haemorrhoidale	Meidoornkielwants	2	
Cyphostethus tristriatus	Jeneverbeskielwants	3	x
Elasmostethus interstinctus	Berkenkielwants	2	
Elasmostethus minor	Kleine kielwants	1	
Elasmucha grisea	Gewone kielwants	2	
Legnotus limbosus	Kleefkruidgraafwants	1	x
Sehirus luctuosus	Vergeet-mij-nietgraafwants	1	
Tritomegas bicolor	Dovenetelgraafwants	1	
Tritomegas sexmaculatus	Ballotegraafwants	1	x
Aelia acuminata	Mijterschildwants	2	x
Arma custos	Snuitkeverschildwants	1	
Carpocoris fuscispinus	Beemdkroonschildwants	1	
Carpocoris purpureipennis	Knoopkruidschildwants	1	
Dolycoris baccarum	Bessenschildwants	2	x
Eurydema dominulus	Scharlaken schildwants	1	
Eurydema oleracea	Koolschildwants	1	x
Eurydema ornata	Sierlijke schildwants	1	
Graphosoma italicum	Pyjamaschildwants	2	x
Halyomorpha halys	Bruingemarmerde schildwants	2	
Holcogaster fibulata	Bonte dennenschildwants	1	
Jalla dumosa	Rupsenschildwants	1	
Nezara viridula	Zuidelijke groene schildwants	1	
Palomena prasina	Groene schildwants	1	x
Pentatoma rufipes	Roodpootschildwants	2	x
Peribalus strictus	Zuidelijke schildwants	1	x
Piezodorus lituratus	Bremschildwants	1	
Pinthaeus sanguinipes	Bloedpootschildwants	2	
Podops inuncta	Haakjesschildwants	1	
Rhaphigaster nebulosa	Grauwe schildwants	2	
Sciocoris cursitans	Zandschildwants	1	x
Sciocoris homalonotus	Platte zandschildwants	1	
Stagonomus venustissimus	Andoornschildwants	1	
Eurygaster austriaca	Grote pantserwants	1	
Eurygaster testudinaria	Gewone pantserwants	1	
Odontoscelis fuliginosa	Grote behaarde pantserwants	1	
Acompocoris alpinus		3	
Anthocoris amplicollis		1	
Anthocoris confusus		1	
Anthocoris gallarumulmi		1	
Anthocoris nemoralis		1	x
Anthocoris simulans		1	
Cardiastethus fasciiventris		1	
Lyctocoris campestris		1	
Lyctocoris dimidiatus		1	
Orius majusculus		1	x
Orius minutus		1	
Orius niger		1	x
Orius vicinus		3	x
Temnostethus gracilis		1	
Temnostethus pusillus		1	
Xylocoris cursitans		1	
Xylocoris galactinus		1	

Wetenschappelijke naam	Nederlandse naam	2015 2024	2007
Acetropis carinata	Gekielde graswants	1	
Adelphocoris lineolatus	Luzernesierblindwants	1	x
Adelphocoris seticornis	Geelzoomsierblindwants	1	x
Agnocoris reclairei	Bruine kortsprietwants	1	x
Amblytylus nasutus	Grasbreedneus	1	x
Apolygus lucorum	Groene schaduwwants	3	
Apolygus spinolae	Lichtgroene schaduwwants	1	
Atractotomus magnicornis	Sparrensprietwants	3	
Atractotomus mali	Appelsprietwants	1	x
Atractotomus parvulus	Dennensprietwants	3	
Blepharidopterus angulatus	Zwartknieblindwants	1	
Brachynotocoris puncticornis	Bleekgerande blindwants	3	
Bryocoris pteridis	Donkerkoppige varenblindwants	1	
Campylomma annulicorne	Wilgenbleke blindwants	3	
Campylomma verbasci	Toortsbleke blindwants	1	x
Campyloneura virgula	Bonte geelschild	1	
Capsus ater	Zwarte capsus	1	x
Charagochilus gyllenhalii	Gebogen blindwants	1	
Chlamydatus pullus	Kruidenmantelwants	1	
Closterotomus fulvomaculatus	Bruine prachtblindwants	1	
Closterotomus norwegicus	Aardappelprachtblindwants	1	x
Compsidolon salicellum	Mijtenblindwants	1	
Criocoris crassicornis	Gewone walstroramshoorn	1	
Cyllecoris histrionius	Kleurige eikenblindwants	3	
Deraeocoris flavilinea	Esdoornhalsbandwants	1	x
Deraeocoris lutescens	Loofboomhalsbandwants	1	x
Deraeocoris olivaceus	Rooshalsbandwants	1	
Deraeocoris punctulatus	Gespikkelde halsbandwants	1	
Deraeocoris ruber	Rode halsbandwants	1	x
Deraeocoris trifasciatus	Rood-zwarte halsbandwants	1	
Dicyphus annulatus	Stalkruidbochelwants	1	
Dicyphus bolivari	Dicyphus bolivari	1	
Dicyphus epilobii	Harig-wilgenroosjebochelwants	1	
Dicyphus errans	Zwervende bochelwants	1	x
Dicyphus globulifer	Koekoeksbloembochelwants	1	
Dicyphus pallidus	Bosandoornbochelwants	1	
Dryophilocoris flavoquadrimaculatus	Gele viervlekwants	1	
Europiella artemisiae	Bijvoetblindwants	1	x
Globiceps flavomaculatus	Viervlekbolkopwants	1	
Globiceps fulvicollis	Valse viervlekbolkopwants	1	x
Grypocoris sexguttatus	Zesvlekprachtblindwants	1	
Halticus apterus	Zwartkopvlowants	1	
Halticus luteicollis	Geelkopvlowants	1	x
Harpocera thoracica	Voorjaarseikenblindwants	1	
Heterocordylus tumidicornis	Sleedoornblindwants	1	x
Heterotoma planicornis	Slanke diksprietblindwants	1	
Hoplomachus thunbergii	Muizenoorblindwants	1	
Leptopterna dolabrata	Grote bonte graswants	1	x
Liocoris tripustulatus	Brandnetelblindwants	1	x
Lopus decolor	Albinoblindwants	3	
Loricula elegantula		1	
Lygocoris pabulinus	Groene appelschaduwwants	1	
Lygus gemellatus	Alsemschaduwwants	1	x
Lygus pratensis	Weideschaduwwants	1	x
Lygus rugulipennis	Behaarde schaduwwants	1	x
Macrolophus pygmaeus	Bosandoornblindwants	3	
Macrotylus paykullii	Stalkruiddikneus	1	
Malacocoris chlorizans	Groenstippelblindwants	3	
Megacoelum infusum	Eikenlangpootblindwants	1	
Megaloceroea recticornis	Langsprietgraswants	1	x
Megalocoleus molliculus	Duizendbladblindwants	1	
Megalocoleus tanaceti	Boerenwormkruidblindwants	1	
Mermitelocerus schmidtii	Essenprachtblindwants	1	
Miridius quadrivirgatus	Vierstreepblindwants	1	
Miris striatus	Geribde prachtblindwants	1	
Neolygus contaminatus	Berkenschaduwwants	1	
Notostira elongata	Bruine graswants	1	x
Oncotylus punctipes	Boerenwormkruidkromneus	1	x
Oncotylus viridiflavus	Knoopkruidkromneus	1	
Orthocephalus coriaceus	Zwartscheenspringwants	1	x
Orthocephalus saltator	Bruinscheenspringwants	1	x
Orthonotus rufifrons	Zwarte netelblindwants	1	x
Orthops basalis	Variabele dwergschaduwwants	1	x

Wetenschappelijke naam	Nederlandse naam	2015 2024	2007
Orthotylus flavinervis	Elzensteilneus	3	
Orthotylus flavosparsus	Amarantensteilneus	1	
Orthotylus marginalis	Wilgensteilneus	1	x
Orthotylus prasinus	Hazelaarsteilneus	1	x
Orthotylus tenellus	Eikensteilneus	3	
Orthotylus virescens	Donkergroene bremsteilneus	3	
Pantilius tunicatus	Stippelblindwants	1	
Phoenicocoris obscurellus	Donkere dennenblindwants	3	
Phylus coryli	Hazelaarbleekpoot	1	x
Phylus melanocephalus	Eikenbleekpoot	3	
Phytocoris dimidiatus	Boomgaardspillebeen	1	
Phytocoris intricatus	Sparrenspillebeen	3	
Phytocoris longipennis	Marmerspillebeen	3	
Phytocoris nowickyi	Nowickys spillebeen	3	
Phytocoris tiliae	Lindespillebeen	1	x
Phytocoris ulmi	Meidoornspillebeen	1	x
Phytocoris varipes	Kruidenspillebeen	1	
Pilophorus confusus	Wilgenmierwants	1	
Pilophorus perplexus	Gewone mierwants	3	
Pinalitus cervinus	Lindeboswants	3	
Pithanus maerkelii	Miergraswants	1	
Plagiognathus arbustorum	Streepdijblindwants	1	
Plagiognathus chrysanthemi	Composietenblindwants	1	x
Plagiognathus fulvipennis	Slangenkruidblindwants	1	x
Polymerus nigrita	Zwarte walstrowants	1	
Psallus ambiguus	Loofdonswants	1	
Psallus confusus	Oranje eikendonswants	3	
Psallus falleni	Rode berkendonswants	3	
Psallus haematodes	Wilgendonswants	3	
Psallus montanus	Tweelingberkendonswants	3	
Psallus perrisi	Donkere eikendonswants	3	x
Psallus salicis	Elzendonswants	3	
Psallus varians	Bonte eikendonswants	1	
Psallus wagneri	Wagners eikendonswants	3	x
Pseudoloxops coccineus	Oranjeroodgevlekte esblindwants	3	
Reuteria marqueti	Groenblauwgevlekte blindwants	1	
Rhabdomiris striatellus	Gestreepte eikenblindwants	1	
Salicarus roseri	Schietwilgblindwants	1	x
Stenodema calcarata	Tweedoornsmallijf	1	x
Stenodema laevigata	Gewone smallijf	1	x
Stenotus binotatus	Grasbloemwants	1	x
Sthenarus rotermundi	Populierenblindwants	1	
Trigonotylus caelestialium	Rijstwigkop	1	x
Tropidosteptes pacificus	Pacifische essenblindwants	3	
Tytthus pygmaeus	Dwergcicadeblindwants	1	
Himacerus apterus	Boomsikkelwants	1	x
Himacerus major	Grijze sikkelwants	1	
Himacerus mirmicoides	Miersikkelwants	1	x
Nabis ferus	Veldsikkelwants	1	
Nabis limbatus	Moerassikkelwants	1	
Nabis pseudoferus	Valse veldsikkelwants	1	x
Nabis rugosus	Roodbruine sikkelwants	1	
Prostemma guttula	Rood-zwarte sikkelwants	1	
Coranus kerzhneri	Coranus kerzhneri	1	
Reduvius personatus	Gemaskeerde roofwants	1	
Rhynocoris annulatus	Geringde roofwants	1	
Acalypta parvula	Kleine mosnetwants	1	
Corythucha ciliata	Plataannetwants	1	
Derephysia sinuatocollis	Bosranknetwants	1	
Dictyla echii	Slangenkruidnetwants	1	
Dictyla humuli	Smeerwortelnetwants	1	x
Kalama tricornis	Bodemnetwants	1	x
Physatocheila dumetorum	Meidoornnetwants	1	
Tingis cardui	Speerdistelnetwants	1	
Tingis crispata	Bijvoetnetwants	1	
Stephanitis takeyai	Rotsheidenetwants	1	

Tabel 1

Overzicht van de waargenomen soorten wantsen op de Sint-Pietersberg in de periode 2015-2024: 1 = overdag; 2 = ook op licht; 3 = uitsluitend op licht waargenomen. *2007*: X = waargenomen tijdens de excursie van de Entomologische Vereniging in 2007 (Aukema *et al.*, 2008).

◄ Figuur 9
Knoopkruidkromneus (*Oncotylus viridiflavus*) (foto: Willem Vergoossen).

▲▲ Figuur 10
Geelrandkromsprietwants (*Camptopus lateralis*) (foto: Willem Vergoossen).

▲ Figuur 11
Zwarte boloogwants (foto: Ruud van Middelkoop).

maanden later werd een reproducerende populatie op de Bemelerberg gevonden (Aukema *et al.*, 2019). De noordwaartse verspreiding van deze soort ging daarna snel. In 2019 werd de Slanksprietrandwants in Limburg behalve op de Sint-Pietersberg al op 28 locaties aangetroffen, tot in het noorden van de provincie toe (Waarneming.nl, 2024b).

2019

- De allereerste waarneming van de Geelpootdartelwants (*Peritrechus gracilicornis*) [figuur 8] betrof de vangst van een exemplaar in 2019 langs de Roer bij Herkenbosch, doch slechts enkele weken later werd al een tweede exemplaar op de Sint-Pietersberg gevangen (Aukema, 2020).
- De Knoopkruidkromneus (*Oncotylus viridiflavus*) [figuur 9] wordt in Nederland uit twee perioden gemeld. De eerste periode betreft waarnemingen tussen 1951 en 1960 uit de provincies Zeeland en Gelderland (Aukema & Hermes, 2014), waarna de soort niet meer gezien is tot 2019. In dat jaar is de Knoopkruidkromneus weer ontdekt op het plateau bij fort Sint Pieter. Hetzelfde jaar bleek de soort op meerdere plaatsen in Zuid-Limburg (Slenaken, Vaals) aanwezig te zijn (Waarneming.nl, 2024c). De Knoopkruidkromneus is in 2019 ook op het Belgische deel van de Sint-Pietersberg gevonden. In België was de soort al sinds 2009 aan een noordwaartse opmars bezig (Waarnemingen.be, 2024b).

2023

- Met de vangst in 2023 van de Geelrandkromsprietwants [figuur 10] in de ENCI-groeve op de Sint-Pietersberg was de aanwezigheid van een tweede lid van de familie van de Kromsprietwantsen in Nederland een feit (Buggenum & Aukema, 2024). Na een eerste vangst in 2018 in Zuid-België (Baugnée *et al.*, 2019) heeft de Geelrandkromsprietwants zich door het Maasdal noordwaarts tot Herstal, ten noorden van Luik, verspreid (Waarnemingen.be, 2024c). In 2024 heeft de soort zich over de gehele Sint-Pietersberg verspreid en is daar op meerdere locatie aangetroffen. Daarnaast is de soort eenmalig in een tuin in Itteren gevonden (Waarneming.nl, 2024d).
- De Zwarte boloogwants [figuur 11] was in Nederland uitsluitend bekend van een vangst uit Driebergen van vóór 1862. In 2023 zijn in de ENCI-groeve op de Sint-Pietersberg een mannetje en een vrouwtje van deze soort gevonden (Aukema, 2024). Sindsdien is de soort in 2024 nog viermaal waargenomen waaronder ook nimfen (Waarneming.nl, 2024e), zodat kan worden gesteld dat er een zich voortplantende populatie van de Zwarte boloogwants in de ENCI-groeve aanwezig is.
- *Coranus kerzhneri* [figuur 12] is een roofwants, bekend uit Zuid-Europa, die in Midden-Frankrijk zijn noordgrens bereikt. In 2021 werd het eerste exemplaar voor Nederland op de Maasvlakte bij Rotterdam gevonden (Aukema *et al.*, 2021) en vervolgens verspreidde de soort zich langs de kust in de provincies Zeeland en Zuid-Holland (Waarneming.nl, 2024f). Geheel onverwacht werden in 2023 een mannetje en een vrouwtje

van deze soort in de voormalige ENCI-groeve op de Sint-Pietersberg gevangen. Het is een 'ei-overwinteraar', waarvan in 2024 op dezelfde locatie (ENCI-groeve) meerdere exemplaren zijn gevonden. In 2024 is tevens een exemplaar in groeve 't Rooth bij Margraten gevangen. Wellicht kan deze roofwants zich in Limburg handhaven en uitbreiden.

2024

- De eerste Praalridderwants (*Melanocoryphus albomacalatus*) [figuur 13] voor Nederland werd in 1989 in een tuin in Maastricht aangetroffen (Poot, 1989). Daarna is de soort niet meer in Limburg gezien, totdat deze 35 jaar later in 2024 weer opdook op de Sint-Pietersberg nabij de Duivelsgrot (Waarneming.nl, 2024g).
- Aan het begin van de twintigste eeuw zijn op een viertal locaties in Zuid-Limburg nimfen van de Rupsenschildwants (*Jalla dumosa*) aangetroffen (Geraeds, 2025) en er is uit Montfort een waarneming van een adult exemplaar uit 1951 bekend (Aukema, 1989). Daarna is de soort in Limburg 73 jaar niet meer gezien totdat in 2024 nabij Châlet d'n Observant op de Sint-Pietersberg opnieuw een Rupsenschildwants [figuur 14] is gevangen (Geraeds, 2025). Overigens was de soort uit de eerste helft van de 20e eeuw wel bekend van het Belgische deel van de Sint-Pietersberg (Lixhe, 1922 en Lanaye, 1934) (Cherot, 1991), maar is toen nooit op het Nederlandse deel gevonden. De Rupsenschildwants lijkt aan een comeback te zijn begonnen. Na lange afwezigheid is de soort sinds 1968 weer aanwezig op verschillende Waddeneilanden (Aukema & Hermes, 2020). Sinds het begin van dit decennium is de Rupsenschildwants ook in de provincies Drenthe en Overijssel waargenomen en in de Eifel in Nordrhein-Westfalen (Observation.org, 2024a).
- In 2024 is nabij het Châlet d'n Observant op de Sint-Pietersberg een Grote pantserwants (*Eurygaster austriaca*) [figuur 15] gefotografeerd. Deze waarneming dateert van bijna 90 jaar na de laatste waarnemingen van de soort in Limburg uit Venlo, zonder exacte datum (Reclaire, 1932) en uit Schin op Geul in 1935 (Reclaire, 1936). Overigens is sinds 1935 in heel Nederland geen exemplaar van de Grote pantserwants meer waargenomen tot de vangst van een exemplaar op de Kalmthoutse Heide in Noord-Brabant. De Limburgse waarneming vormt de tweede recente melding voor Nederland (Aukema *et al.*, 2025). De beide Nederlandse waarnemingen sluiten aan op de verspreiding in België waar deze pantserwants inmiddels in vrijwel alle provincies voorkomt (Waarnemingen.be, 2024d). Momenteel breidt de soort het areaal langzaam noordwaarts uit, zodat de Grote pantserwants in de nabije toekomst op meer locaties in Limburg is te verwachten.

DE SINT-PIETERSBERG, EEN HOTSPOT

Het is opvallend dat met name in de laatste vijf jaren veel nieuwe soorten op de Sint-Pietersberg zijn gevonden, zowel nieuw voor Limburg als nieuw voor Nederland. Het verschijnen en ontdekken van nieuwkomers kan verschillende oorzaken hebben: is het een waarnemerseffect als gevolg van de vele populaire 'waarneemdagtripjes' op de Sint-Pietersberg of is de toename van soorten juist een direct gevolg van de klimaatopwarming?

Waarnemerseffect

Met hulpmiddelen als de soortherkenningsapp Obsidentify en het platform waarneming.nl is het tegenwoordig eenvoudig (en leuker) om van allerlei dieren en planten een waarneming door te geven. Een plek die bekend staat om zijn vele soorten is daarbij een geliefd object voor 'soortenjagers', maar ook voor serieuze inventariseerders. Dit blijkt ook uit de cijfers. De wantsendataset 2015-2024 van de provincie Limburg (gevalideerd, maar niet ontdubbeld) op waarneming.nl telt 169.557 waarnemingen, waarvan er 6.048, ofwel 3,6%, afkomstig zijn van de Sint-Pietersberg [tabel 2]. Het grondgebied van

▲▲ Figuur 12
De roofwants *Coranus kerzhneri* (foto: Willem Vergoossen).

▲ Figuur 13
Praalridderwants (*Melanocoryphus albomacalatus*) (foto: Jeroen Hoek).

▲ Figuur 14
Rupsenschildwants (*Jalla dumosa*) (foto: Rob Geraeds).

▶ Figuur 15
Grote pantserwants (*Eurygaster austriaca*) (foto: Robert Knoops).

▼ Figuur 16
Randroofwants (*Phymata crassipes*) (foto: Reinier Akkermans).

de provincie Limburg bedraagt 2.209,85 km^2 en de Sint-Pietersberg is met 2,43 km^2 slechts 0,1% van dat oppervlak. Het aantal waarnemingen van de Sint-Pietersberg is dus onevenredig groot ten opzichte van dat in de gehele provincie. Ook het aantal individuele waarnemers op de Sint-Pietersberg is gegroeid van 30 in 2015 tot 270 in 2024 [tabel 2] (Waarneming.nl, 2024f). Door de toegenomen populariteit van het doorgeven van waarnemingen en van het bezoek door wantsenliefhebbers aan de Sint-Pietersberg blijkt dat wantsen hier een hogere kans hebben om gevangen te worden dan in de rest van Limburg. Dat geldt uiteraard ook voor de kans op ontdekking van nieuwkomers.

Klimaateffect

Een vergelijking tussen de jaargemiddelden van het dichtbij gelegen weerstation Maastricht over de perioden 2000-2014 en 2015-2024 (de onderzoeksperiode) toont dat de jaargemiddelden in elk seizoen zijn gestegen [tabel 3]. De jaartemperaturen zijn te vergelijken met die in Zuid-België en Noord-Frankrijk van tien jaar geleden (Van der Graaf, 2023). Voor zuidelijke soorten betekent dit een grotere overlevingskans en de mogelijkheid tot een noordwaartse uitbreiding van hun areaal. Dit proces van naar het noorden opschuivende soorten was al langer zichtbaar in België. Een voorbeeld: de Geelrandkromspriet-wants was in 2015 nog grotendeels beperkt tot Spanje en Zuid-Frankrijk (Observation.org, 2024b). De soort bereikte in 2018 België (Baugnée *et al.*, 2019) en in 2023 Nederland. Een ander voorbeeld is de Slanksprietrandwants die tussen 1915 en 2020 een snelle expansie in België beleefde (Waarnemingen.be, 2024e). In Nederland kon bij wijze van spreken op deze soort worden gewacht. Ook een deel van de soorten die de laatste jaren als nieuw voor de Sint-Pietersberg zijn gevangen betreffen zuidelijke soorten als Platte zandschildwants (*Sciocoris homalonotus*) en Composietennysius (*Nysius graminicola*). Het klimaateffect op de Sint-Pietersberg is ook opgemerkt bij dagvlinders (Adams & Vossen, 2011) en bij sprinkhanen (Van Buggenum *et al.*, 2025). Klimaatopwarming is dus een voor de hand liggende verklaring. Overigens staan er nog enkele soorten klaar om de grens over te steken, zoals de Schaarse pantserwants (*Eurygaster maura*) die al op het Belgische deel van de Sint-Pietersberg voorkomt en de Randroofwants (*Phymata crassipes*) [figuur 16], waarvan de expansie inmiddels tot de kalkgraslanden bij Choky net ten zuiden van Luik is gevorderd.

Veel of weinig

Dat de Sint-Pietersberg met 287 soorten wantsen, waarvan diverse nieuw voor de Nederlandse fauna, soortenrijk is, behoeft geen betoog. Dat aantal is meer dan 40% van de 684 ooit in Nederland aangetroffen soorten (Nederlands Soortenregister, 2024). Er zijn weinig andere gebieden in de omgeving waar

zoveel verschillende wantsen worden gezien. De Midden-Limburgse Meinweg komt qua aantallen in de buurt, maar dit terrein is vijf keer zo groot als de Sint-Pietersberg. Daar zijn in de periode 2015-2024 266 gevalideerde soorten aangetroffen (Waarneming.nl, 2024h). Van de kalkgebieden komt Roodborn tot 206 soorten (Vergoossen *et al.*, 2019). Alleen zijn de resultaten uit dit gebied niet goed vergelijkbaar met die van het huidige onderzoek omdat hier voor het aantal soortmeldingen wordt teruggegaan tot 1943. Een ander groot kalkgebied is de Bemelerberg. Dit terrein komt in de in periode 2015-2024 tot slechts 132 soorten (Waarneming.nl, 2024i) maar is in deze periode niet systematisch geïnventariseerd. In vergelijking met andere Limburgse natuurgebieden kan met recht worden gesteld dat de Sint-Pietersberg een zeer rijke wantsenfauna kent.

Jaar	Limburg		Sint-Pietersberg	
	Waarnemers	Waarnemingen	Waarnemers	Waarnemingen
2015	160	1225	30	68
2016	218	2446	32	71
2017	343	9674	67	211
2018	437	14128	72	242
2019	626	18119	126	970
2020	937	20232	118	413
2021	1434	17302	162	527
2022	1911	32371	145	844
2023	2542	25347	196	1116
2024	2817	28693	270	1586
Totaal	5989	169557	695	6048

▲▲ Tabel 2
Het aantal waarnemers en waarnemingen per jaar voor de gehele provincie Limburg en de Sint-Pietersberg (bron: nhgl.waarneming.nl).

Klimaatgemiddelden 2000 - 2024										
Periode	Winter		Lente		Zomer		Herfst		Jaar	
2000-2014	3,47		10,24		17,85		11,14		10,65	
2015-2024	4,79	+1,32	10,37	+0,13	18,77	+0,92	11,78	+0,64	11,45	+0,80

▲ Tabel 3
De temperatuurgemiddelden per seizoen in de perioden 2000-2014 en 2015-2024 en de temperatuurtoename per kwartaal gemeten in graden Celsius op het weerstation Maastricht (bron: knmi.nl/klimaat-dashboard).

CONCLUSIE

Duidelijk is aangetoond dat de Sint-Pietersberg met 287 soorten een toplocatie voor wantsen is. Daarvoor zijn drie oorzaken aan te wijzen: 1) Het gebied kent een grote variatie aan kalkrijke biotopen, van steengroeves en vijvers tot warme kalkgraslanden en bossen. 2) De vooruitgeschoven positie in het Maasdal is voor veel insecten de eerste entree in Nederland. 3) De klimaatopwarming maakt dat het klimaat in Maastricht thans lijkt op dat van Noord-Frankrijk tien jaar geleden waardoor ook zuidelijke soorten zich hier kunnen vestigen. Alle drie deze factoren spelen een rol in de geschiktheid van de biotoop voor wantsen en daardoor de diversiteit aan wantsen. Het grote aantal soorten zal geen waarnemerseffect zijn, maar het vinden van nieuwkomers uiteraard wel. De Sint-Pietersberg trekt onevenredig veel waarnemers en dat vergroot de kans op ontdekken.

Summary

THE BUGS (HETEROPTERA) OF SINT-PIETERSBERG HILL, MAASTRICHT
Gateway to Limburg for new species

Since 1880, when the first bug was recorded on Sint-Pietersberg hill, the area has often been visited by entomologists, and there was always something interesting to be found. The finds were not only interesting, but species new to the Netherlands were also regularly found. Over the past 50 years, bug recording has become "democratised". It is no longer an activity restricted to local experts, but thanks to tools like ObsIdentify, anyone can now contribute. And that is what has happened. What has not changed is the discovery of many new species: in 2023, two new species, *Camptopus lateralis* and *Geocoris ater*, were found on the same day.
The observations from the 2015-2024 period have been used to show the special ecological value of the Sint-Pietersberg hill, as 287 species were found during this period. This is more than 40% of the 684 species of bugs ever found in the Netherlands. The wealth of species and especially the many new species can be explained by the large number of calcareous biotopes, the geographical location (in the Meuse valley), the warming of the climate and last but not least the vast number of observers.

DANKWOORD

Onze dank gaat uit naar alle waarnemers en in het bijzonder de leden van de Wantsenstudiegroep van het Koninklijk NHGL voor het vastleggen van hun waarnemingen op waarneming.nl. Uiteraard gaat onze waardering ook uit naar de validatoren van waarneming.nl, waardoor een betrouwbare database ter beschikking stond. Tenslotte zijn we Natuurmonumenten erkentelijk voor het verlenen van de benodigde vergunningen.

Literatuur

Adams, J., & P. Vossen 2011. Bijzondere dagvlinders in Limburg in 2011. Natuurhistorisch Maandblad 97(4): 101-110.

Akkermans, R.W., 2020. Twee nieuwe ridderwantsen in Limburg (Heteroptera Lygaeidae). Natuurhistorisch Maandblad 109(11): 241-242.

Aukema, B., 1976. *Anthocoris amplicollis* Horvath, 1893 en *Tingis crispata* (Herrich-Schäffer, 1839), twee Heteroptera nieuw voor de Nederlandse fauna. Entomologische Berichten 36: 103-104.

Aukema, B, 1986. *Drymus pumilio Puton*, 1877, een nieuwe Nederlandse wants (Heteroptera: Lygaeidae). Entomologische Berichten 46: 133-136.

Aukema, B., 1989. Annotated checklist of Hemiptera-Heteroptera of The Netherlands. Tijdschrift voor Entomologie 132: 1-104.

Aukema, B., 2020. Nieuwe en interessante Nederlandse wantsen X (Hemiptera: Heteroptera). Nederlandse Faunistische Mededelingen 55: 49-72.

Aukema, B., 2024. De bodemwants *Geocoris ater* weer in Nederland waargenomen na meer dan 160 jaar

(Heteroptera: Lygaeida). Entomologische berichten 84(1): 29-30.

Aukema, B. & D.J. Hermes, 2014. Verspreidingsatlas Nederlandse wantsen (Hemiptera: Heteroptera). Deel III: Cimicomorpha II (Miridae). EIS Kenniscentrum Insecten en andere ongewervelden, Leiden.

Aukema, B. & D.J. Hermes, 2020. Verspreidingsatlas Nederlandse wantsen (Hemiptera: Heteroptera). Deel V: Pentatomomorpha II (Coreoidea en Pentatomoidea). EIS Kenniscentrum Insecten en andere ongewervelden, Leiden.

Aukema, B. & D.J. Hermes, 2021. Verspreidingsatlas Nederlandse wantsen (Hemiptera: Heteroptera). Deel VI: Supplement. EIS Kenniscentrum Insecten en andere ongewervelden, Leiden.

Aukema, B., D.J. Hermes & J.H. Woudstra, 1997. Interessante Nederlandse wantsen (Heteroptera). Entomologische Berichten, 57(11): 165-182.

Aukema, B., F. Bos, D. Hermes & P. Zeinstra, 2005. Nieuwe en interessante Nederlandse wantsen II, met een geactualiseerde naamlijst (Hemiptera: Heteroptera). Nederlandse Faunistische Mededelingen 23: 37-76.

Aukema, B., P.-P. Chen & J.G.M. Cuppen, 2008. Heteroptera-wantsen. In: B. Drost & J.G.M. Cuppen, Entomofauna van Zuid-Limburg. Verslag van de 162e zomerbijeenkomst te Mechelen. Entomologische Berichten 68(4): 130-153.

Aukema, B., K. den Bieman, G. Lommen, G. van de Maat, L. Troisfontaine & P. Vossen, 2019. Nieuwe en interessante Nederlandse wantsen IX (Hemiptera: Heteroptera). Nederlandse Faunistische Mededelingen 52: 25-41.

Aukema, B., J.D.M. Belgers, V.J. Kalkman, G. Lommen, M. Renden, H. Soepenberg & M. Speelman, 2021. Nieuwe en interessante Nederlandse wantsen XI (Hemiptera: Heteroptera). Nederlandse Faunistische Mededelingen 57: 29-50.

Aukema, B., F. van der Putten & N. Goossens, 2025. *Eurygaster austriaca* voor het eerst sinds 1935 weer in Nederland waargenomen (Heteroptera: Scutelleridae). Entomologische Berichten 85(1): 37-38.

Baugnée, J.-Y., S. Claerebout & F. Chérot, 2019. *Camptopus lateralis* (Germar, 1817): présence confirmée en Belgique (Hemiptera: Alydidae). Bulletin de la Société royale belge d'Entomologie 155: 91-100.

Blöte, H.C., 1950. Wantsen, cicaden en bladvlooien, verzameld in 1949. Natuurhistorisch Maandblad 39(2): 18-21.

Blöte, H.C., 1954. Wantsen, cicaden en bladvlooien verzameld in 1950. Natuurhistorisch Maandblad 43(12): 83-85.

Bos, F.G., B. Aukema & Th. Heijerman, 1995. De Wantsen van de Bemelerberg. Resultaten van een inventarisatie. Natuurhistorisch Maandblad 94(1): 7-9.

Buggenum, H.J.M. van & B. Aukema, 2023. Eerste vondsten van de Geelrandkromsprietwants (*Camptopus lateralis*) in Nederland (Heteroptera: Alydidae). Natuurhistorisch Maandblad 112(11): 283-286.

Buggenum, H.J.M. van, W.G. Vergoossen & J.M. Tilmans, 2025, De sprinkhanen en krekels (Orthoptera) van de Sint-Pietersberg. Natuurhistorisch Maandblad 114(9): 217-226.

Cherot, F. 1991. Les Hemipteres Heteropteres de la Montagne Saint-Pierre et ses environs immediats: liste preliminaire et considerations diverses (Hemiptera Heteroptera). Bulletin de la Société royale belge d'Entomologie / Bulletin van de Koninklijke Belgische Vereniging voor Entomologie 127: 33-45.

Fokker, A.J.F., 1883. Catalogus der in Nederland voorkomende Hemiptera. Eerste gedeelte Hemiptera Heteroptera. Tijdschrift voor Entomologie 26: 234-250.

Fokker, A.J.F. 1884. Catalogus der in Nederland voorkomende Hemiptera. Eerste gedeelte Hemiptera Heteroptera, Nr 2. Tijdschrift voor Entomologie 27: 8-133.

Geraeds, R., 2025. Na ruim 70 jaar weer een vondst van de Rupsenschildwants in Limburg. Natuurhistorisch Maandblad 114(2): 37-38.

Graaff, J. van der, 2023. Waar valt het huidige Nederlandse klimaat mee te vergelijken? Geplaatst 12 februari 2023. Geraadpleegd 1 december 2024. https://www.weer.nl/nieuws/2023/waar-valt-het-huidige-nederlandse-klimaat-mee-vergelijken.

Nederlands Soortenregister, 2024. Heteroptera. Geraadpleegd 1 december 2024. https://www.nederlandsesoorten.nl/linnaeus_ng/app/views/search/nsr_search_extended.php?group_id=172875&group=Heteroptera.

Observation.org, 2024a. Rupsenschildwants *Jalla dumosa* (Linnaeus, 1758). Geraadpleegd 1 december 2024. https://observation.org/species/25379/.

Observation.org, 2024b. Geelrandkromsprietwants *Camptopus lateralis* (Germar, 1817). Geraadpleegd 1 december 2024. https://observation.org/species/195063/.

Poot, P., 1989. Maastrichtse primeur: een nieuwe wantsensoort voor de Nederlandse fauna. Natuurhistorisch Maandblad 78(4): 75.

Reclaire, A., 1932. Naamlijst der in Nederland en omliggend gebied waargenomen wantsen (hemiptera-heteroptera). Tijdschrift voor Entomologie 75: 59-298.

Reclaire, A., 1936. 2e Vervolg op de Naamlijst der in Nederland en het omliggend gebied waargenomen wantsen (hemiptera-heteroptera). Entomologische Berichten 9: 243-260.

Schaminée, J.H.J., S. Bohm, W. Bakker, N. van Rooijen, 2020. De Berggamander (*Teucrium montanum*): kluizenaar van de Bemelerberg. Natuurhistorisch Maandblad 109(7): 133-139.

Vergoossen, W.G., H.J.M. van Buggenum & B. Aukema, 2019. De wantsen van Roodborn, oude en recente waarnemingen van wantsen. Natuurhistorisch Maandblad 108(7): 183-190.

Waage, G.H., 1983. De dierenwereld op de Sint Pietersberg. In: D.C. van Schaïk (red.), De Sint Pietersberg met een aanvullend gedeelte van 1938-1983. Uitgever Ef& Ef, Thorn: 153-186.

Waarneming.nl, 2024a. Slangenkruidbodemwants, *Aellopus atratus* (Goeze, 1778). Geraadpleegd 1 december 2024. https://waarneming.nl/species/25268/.

Waarneming.nl, 2024b. Slanksprietrandwants, *Ceraleptus gracilicornis* (Herrich-Schäffer, 1835). Geraadpleegd 1 december 2024. https://waarneming.nl/species/622096/.

Waarneming.nl, 2024c. Knoopkruidkromneus, *Oncotylus viridiflavus* (Goeze, 1778). Geraadpleegd 1 december 2024. https://waarneming.nl/species/25108/.

Waarneming.nl, 2024d. Geelrandkromsprietwants *Camptopus lateralis* (Germar, 1817). Geraadpleegd 1 december 2024. https://waarneming.nl/species/195063/.

Waarneming.nl, 2024e. Zwarte boloogwants *Geocoris ater* (Fabricius , 1787). Geraadpleegd 1 december 2024. https://waarneming.nl/species/25287/.

Waarneming.nl, 2024f. *Coranus kerzhneri* P. Putshkov, 1982. Geraadpleegd 1 december 2024. https://waarneming.nl/species/187017/.

Waarneming.nl, 2024g. Praalridderwants *Melanocoryphus albomaculatus* (Goeze, 1778). Geraadpleegd 1 december 2024. https://waarneming.nl/species/25306/.

Waarneming.nl, 2024h. Nationaal Park De Meinweg. Geraadpleegd 1 december 2024. https://waarneming.nl/locations/9812/.

Waarneming.nl, 2024i. Bemelen-Bemelerberg. Geraadpleegd 1 december 2024.. https://waarneming.nl/locations/134745/.

Waarnemingen.be, 2024a. Prachtridderwants *Lygaeus equestris* (Linnaeus, 1758). Geraadpleegd 1 december 2024. https://waarnemingen.be/species/189275/.

Waarnemingen.be, 2024b. Knoopkruidkromneus *Oncotylus viridiflavus* (Goeze, 1778). Geraadpleegd 1 december 2024. https://waarnemingen.be/species/25108/.

Waarnemingen.be, 2024c. Geelrandkromsprietwants *Camptopus lateralis* (Germar, 1817). Geraadpleegd 1 december 2024. https://waarnemingen.be/species/195063/.

Waarnemingen.be, 2024d. Grote pantserwants *Eurygaster austriaca* (Schrank, 1776). Geraadpleegd 1 december 2024. https://waarnemingen.be/species/25369/.

Waarnemingen.be, 2024e. Slanksprietrandwants *Ceraleptus gracilicornis* (Herrich-Schäffer, 1835). Geraadpleegd 1 december 2024. https://waarnemingen.be/species/622096/.

Willemse, C., 1923. Een en ander uit de insectenwereld in en op den St. Pietersberg. De Levende Natuur 28(3): 86-88.

Willemse, C., 1960. Entomologische verzamelingen in Limburg. Natuurhistorisch Maandblad 49(9/12): 186-195.